

کنکور در ترازوی نقد و داوری دانش آموزان و دانشجوین

دکتر رضا اسماعیلی(*) - نرگس عطریان(**)

مقدمه

نزدیک به هفت دهه از تأسیس اولین مؤسسه آموزش عالی به مفهوم جدید آن در ایران می‌گذرد. در جامعه‌ی ما، دانشگاه به عنوان یکی از مهم‌ترین مؤسسات تمدنی جدید، وظایف متعددی را به عهده داشته است. این وظایف در چارچوب نظام فرهنگی حاکم بر آن زمان و شرایط اجتماعی - سیاسی آن روزگار تعریف شده بود. مهم‌ترین رسالت فرهنگی دانشگاه در روزگار پهلوی اول، تسریع روند مدرنیزاسیون جامعه ایران بود.

به لحاظ اقتصادی - اجتماعی تربیت نیروی ماهر برای به عهده گرفتن مشاغل مدیریتی و تخصصی در سازمان‌های محری برنامه‌های نوسازی جامعه در ابعاد مختلف فرهنگی - هنری، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فنی از جمله مهم‌ترین کارکردهای دانشگاه در آن زمان بوده است.

دانشگاه در مرحله‌ی تکوین و شکل‌گیری، به دلیل عدم ساخت یافتگی در آن مقطع زمانی، از توانایی و قابلیت انعطاف بیشتری برخوردار بوده است. در این دوره با بازگشت نسل دانشجویان اعزام شده به کشورهای اروپایی جهت ایفای نقش استادی و تأسیس مؤسسات آموزش عالی جدید، به تدریج موضوع انتخاب فارغ‌التحصیلان مدارس به عنوان یکی از مباحث مهم آموزش عالی مورد توجه قرار می‌گیرد. در آن زمان به دلیل تعداد محدود فارغ‌التحصیلان مدارس، نظام جذب و تقاضای دانشجویان از هماهنگی و تناسب مطلوب برخوردار بود. به تدریج با گسترش کمیت مدارس و افزایش تقاضای اجتماعی، جهت بهره‌مندی از خدمات آموزشی بر تعداد فارغ‌التحصیلان مدارس افزوده گشت. به همین دلیل موضوع گزینش دانشجو به تدریج از حالت مانع و محدودیت به مسأله‌ی اجتماعی تبدیل می‌شود.

هم‌چنین با گذشت زمان و پیچیده‌تر شدن شرایط اجتماعی - فرهنگی جامعه‌ی ایران، کارکرد نظام دانشگاهی دستخوش تغییر واقع می‌شود. به طوری که انتخاب مستعدترین دانش‌آموزان جهت ادامه‌ی تحصیل با هدف شکوفایی معنوی و روانی فرد، تربیت

اجتماعی به منظور احراز نقش‌های اجتماعی، کسب دانش و مهارت‌های لازم جهت به عهده گرفتن نقش‌های حرفه‌ای در زندگی به عنوان مهم‌ترین کارکردهای نظام آموزش عالی تعریف می‌گردد. علاوه بر کارکردهای مثبت و آشکار مطرح شده، آموزش عالی می‌تواند منبع مهم پرستیژ، نفوذ و حیثیت اجتماعی تلقی شود. کارکرد مذکور در جامعه‌ی نابرابر تشدید می‌شود. به طوری که پذیرفته‌شدگان در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی بر اساس نظام هنجاری و ارزشی موجود جامعه، احساس برتری می‌نمایند. این افراد در بین گروه دوستان، هم‌کلاسی‌ها، خانواده، فامیل، محله و محیط اجتماعی از مقبولیت بیشتری برخوردار شده و اعتبار اجتماعی آنان نزد دیگران افزایش می‌یابد. به همین دلیل پذیرفته شدن در دانشگاه‌ها ارزش اجتماعی تلقی شده و به عنوان نقطه عطفی در منحنی زندگی فردی - خانوادگی، حرفه‌ای و اجتماعی و فرهنگی افراد پدیدار می‌گردد. به همین دلیل، همگام با مهم‌تر شدن موضوع پذیرش در دانشگاه‌ها (به عنوان هدف) شیوه و راه نیل به هدف (در این جا ابزار سنجش و گزینش دانشجو) نیز مهم می‌شود. نحوه‌ی مواجهه افراد و گروه‌های اجتماعی با اهداف «پذیرش در دانشگاه‌ها» به عنوان هدف مرحله‌ی اول جهت دستیابی به اهداف غایی تحقق کارکرد دانشگاه در ابعاد مختلف که در بالا به برخی از آن‌ها اشاره شد و هم‌چنین ابزار و شیوه‌ی طراحی شده جهت نیل به هدف، متفاوت بوده است. به همین دلیل در نزد گروه‌های مختلف داوطلبان و خانواده‌هایشان و حتی دست‌اندرکاران نظام آموزشی جامعه جای هدف و وسیله با یکدیگر جابه‌جا شده است، به طوری که در این فرآیند، وسیله (یعنی آزمون ورودی دانشگاه و پذیرفته شدن در کنکور) مهم‌تر از اهداف (دستیابی به کارکردهای دانشگاه در ابعاد مختلف تربیت حرفه‌ای و آموزشی) تلقی شده است. در چنین حالتی موضوع بیشتر به لحاظ آسیب‌شناسی پدیدار می‌گردد. در نتیجه رویکردهای آسیب‌شناختی می‌تواند در تبیین مسأله و شکافتن

* - پژوهشگر مسائل اجتماعی و فرهنگی ** - کارشناس ارشد رشته مدیریت آموزشی

عناصر تشکیل دهنده مسأله و یا کاهش معضل و درمان آن به ما یاری رساند.

تبیین آسیب شناختی، این نکته نهفته را در خود به همراه دارد که مطالعه کننده از جنبه آرمان‌گرایی قوی برخوردار بوده و در نهایت بر چه باید کردها تأکید می‌کند. در این تبیین، واقعیت‌های موجود مسأله در ارائه راه حل‌ها کمتر مورد ملاحظه قرار می‌گیرد. تبیین واقعی این نکته را در بر دارد که ما با مسأله‌ای مواجه هستیم که ریشه در زمان‌های گذشته دارد. هم‌چنین وضع و حالی در زمان موجود و دورنمایی از آن در آینده قابل ترسیم است.

همان‌طور که در سطور قبل اشاره شد کنکور در جامعه یک موضوع عینی و یک واقعیت اجتماعی است. به‌شهادت بنیان‌گذاران آن، مسئولان دانشگاه‌ها، سازمان سنجش و دست اندرکاران آموزش عالی در دهه‌های اخیر به‌عنوان یک مسأله مطرح بوده است. به‌طوری که در پیوستار زمان آزمودن راه حل‌های مختلف را تجربه کرده است. مشکل کنکور دارای عناصر و ساختار خاص خود بوده است که در ذیل به آن اشاره می‌شود.

● طراحی و اجرای آزمون توسط سازمان برگزار کننده برنامه کنکور

● ظرفیت دانشگاه‌ها و رشته‌ها جهت پذیرش دانشجو
● میزان دخالت نظام آموزش قبل از دانشگاه در آزمون گزینش دانشجو

● چگونگی اختیار و آزادی عمل دانشگاه‌ها در انتخاب دانشجو

موارد مذکور از جمله چهار عنصر اصلی تعیین کننده در مسأله‌ی گزینش مطرح بوده است. هر چند سهم هر یک از عوامل در دوره‌های زمانی با یکدیگر متفاوت بوده است. به‌عنوان مثال تأثیر یا عدم تأثیر آموخته‌های دانش‌آموزان در جهت پذیرش دانشجویان (معدل دیپلم دانش‌آموز) و یا تصمیم‌گیری درباره دخالت دادن دانشگاه‌ها در نوع انتخاب دانشجویان و مراحل انتخاب از جمله عواملی بوده‌اند که در فرآیند تاریخی کنکور کمتر مورد ملاحظه سیاست‌گذاران و مجریان کنکور بوده است. آن چه که بیشتر نمایانده شده است تصمیم‌گیری سیاست‌گذاران آموزش عالی در تعیین حجم پذیرش دانشجو و نوع رشته‌های موجود و مشخص کردن سهمیه‌ی پذیرش دانشگاه‌ها توسط دولت و چگونگی برگزاری آزمون ورودی دانشگاه‌ها توسط سازمان سنجش بوده است. به‌حاشیه رفتن نظام آموزشی قبل از دانشگاه‌ها و فرعی شدن نقش دانشگاه‌ها در پذیرش دانشجو، برآیند واقعیت

پدیده کنکور در دو دهه‌ی اخیر بوده است.

روش‌شناسی مطالعه

با این نوع نگرش و مباحث مطرح شده به‌منظور کسب شناخت واقع‌بینانه از کنکور و پیامدهای آن توسط کمیته علمی سمینار بررسی مسائل و آزمون‌های ورودی دانشگاه‌ها^(۱) دو پرسش اساسی (۱- نقاط قوت و ضعف کنکور فعلی چیست؟ ۲- راه حل‌های جایگزین کنکور کدامند؟) با دانش‌آموزان و دانشجویان در میان گذاشته شد. این دو پرسش در قالب فراخوان از طریق روزنامه‌های کثیرالانتشار و نشریه‌ی پیک سنجش به‌اطلاع دانش‌آموزان و دانشجویان سراسر کشور رسید. علت انتخاب دانشجویان این بود که آنان فراز و نشیب‌های کنکور و مراحل مختلف آن را پشت سر گذاشته‌اند و با دانش کافی و تجارب ارزنده (اعم از مثبت و منفی) شرایط کافی داوری را دارا بودند. هم‌چنین دانش‌آموزان سال‌های دوم و سوم دبیرستان و دانش‌آموزان شاغل به تحصیل در مرحله‌ی پیش‌دانشگاهی به‌دلیل این‌که در حال آماده شدن برای شرکت در این رقابت بزرگ هستند، صلاحیت کافی جهت پاسخ به این پرسش را دارا هستند. به‌همین دلیل نمونه‌ی مورد مطالعه را می‌توان یک نمونه‌ی هدفمند دانست. در پی فراخوان کمیته علمی سمینار، ۱۵۵ نفر به‌این فراخوان پاسخ مثبت دادند. پاسخ‌های دانش‌آموزان شرکت کننده در این فراخوان در قالب ۳۸۵ صفحه A4 تنظیم شده بود. گروه داوران از بین مقالات دریافتی پس از بررسی‌ها و ارزیابی‌های لازم بیست نفر از شرکت کنندگان را مورد تشویق ویژه قرار داد.

در حین داوری مقالات، گروه داوران به‌این جمع‌بندی رسید که مطالب مطرح شده توسط پاسخ‌دهندگان حاوی نکات و تجربیات ارزنده‌ای است.^(۲) در صورتی که مطالب مذکور، طبقه‌بندی شده و تحلیل گردد، می‌تواند مورد استفاده سیاست‌گذاران آموزش عالی و هم‌چنین برگزارکنندگان آزمون کنکور قرار گیرد.

گزارشی که اینک ملاحظه می‌فرمایید ماحصل بررسی تحلیلی

۱- این سمینار با مشارکت دانشگاه اصفهان، دانشگاه صنعتی اصفهان، سازمان آموزش و پرورش و خانه ریاضیات وابسته به شهرداری اصفهان و با حمایت سازمان‌های مختلف در ۲۰ الی ۲۲ آذرماه ۱۳۸۱ در شهر اصفهان برگزار گردید.

۲- به‌همین دلیل موضوع با دبیر محترم کمیته علمی سمینار جناب دکتر علی رجالی مطرح شد ایشان با وسعت نظر و علاقه‌مندی زیاد پیش‌نهاد را پذیرفتند. به‌لحاظ گسترده بودن موضوع، ریاست سازمان آموزش و پرورش جناب سید رحیم مدنیان، کار را در قالب پایگاه نظرسنجی سازمان آموزش و پرورش مورد حمایت مالی قرار دادند. در این‌جا لازم می‌دانیم از آنان تشکر نماییم.

متفاوت بوده است. سهم استان‌هایی چون تهران، چهارمحال و بختیاری، خراسان، کرمان و فارس نسبت به سایر استان‌ها بیشتر بوده است.

جدول شماره (۲): توزیع فراوانی شرکت‌کنندگان فراخوان برحسب استان‌های محل سکونت آنان

استان	فراوانی	درصد
همدان	۳	۱/۹
چهارمحال و بختیاری	۱۳	۸/۴
خراسان	۹	۵/۸
اردبیل	۳	۱/۹
کرمانشاه	۲	۱/۳
تهران	۳۷	۲۳/۹
یزد	۶	۳/۹
قم	۶	۳/۹
سیستان و بلوچستان	۱	۰/۶
مازندران	۳	۱/۹
لرستان	۳	۱/۹
گیلان	۴	۲/۶
گلستان	۳	۱/۹
کردستان	۳	۱/۹
خوزستان	۶	۳/۹
کهگیلویه و بویراحمد	۱	۰/۹
سمنان	۲	۱/۳
آذربایجان شرقی	۶	۳/۹
کرمان	۹	۶
فارس	۸	۵/۲
مرکزی	۲	۱/۳
آذربایجان غربی	۲	۱/۳
بوشهر	۲	۱/۳
اصفهان	۱۶	۱۰/۳
زنجان	۳	۱/۹
جمع	۱۵۵	۱۰۰

۳ - میزان حجم مطالب دریافت شده

جدول شماره ۳: توزیع فراوانی حجم مطالب دریافتی را نشان می‌دهد

تعداد صفحات	درصد	میانگین صفحات
زن	۲۱۷	۵۳/۸
مرد	۱۶۸	۴۳/۶
نامشخص	۱۰	۲/۵
جمع	۳۸۵	۱۰۰

پاسخ‌های ارائه شده دانش‌آموزان و دانشجویان در پاسخ به دو پرسش (نقاط قوت و ضعف کنکور و راه حل‌های جایگزین سیستم کنکور) می‌باشد. به لحاظ روش‌شناسی این نکته را باید یادآور شد که تکنیک مورد استفاده در این مطالعه، تحلیل محتوا *content analysis* می‌باشد. در این روش، متون (در این جا پاسخ‌های دانش‌آموزان و دانشجویان) به عنوان واحد مطالعه مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد. واحد تحلیل، جملات و پاراگراف‌هایی هستند که نویسنده مطرح کرده است. نکته مهم در این روش مقوله‌بندی متن مورد تحلیل است. مقوله‌بندی متن باید از صفت جامعیت و مانعیت برخوردار باشد. به طوری که مقوله‌ها کلیت موضوع را پوشش داده و مانع تداخل آن‌ها با یکدیگر شود. در این مطالعه جملاتی که توسط نویسنده در بردارنده یک ایده راجع به کنکور بوده است، به عنوان مضمون شناسایی و شمارش شده است. به منظور دستیابی به اعتبار لازم مقوله‌بندی، در این مطالعه متون به طور جداگانه توسط تدوین‌کنندگان مقاله تنظیم شده و پس از دستیابی اجماع مورد نظر (اعتبار ۰/۸۲)، نتایج قالب جداول ارائه شده است.

یافته‌های مطالعه

نتایج حاصل از این مطالعه در دو بخش ارائه می‌گردد. در بخش نخست ویژگی‌های پاسخ‌گویان توصیف شده است. این ویژگی‌ها بر اساس اطلاعاتی است که دانش‌آموزان و دانشجویان نویسنده مقالات مطرح کرده‌اند. به دلیل دریافت پستی، برخی از مشخصات کامل نبوده است.

الف - ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای دانش‌آموزان و دانشجویان شرکت‌کننده در فراخوان ۱ - جنسیت پاسخگویان

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی شرکت‌کنندگان در فراخوان برحسب جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
زن	۷۷	۴۹/۷
مرد	۷۴	۴۷/۷
نامشخص	۴	۲/۶
جمع	۱۵۵	۱۰۰

۲ - وضعیت ارسال‌کنندگان مقالات برحسب استان‌های محل سکونت

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی شرکت‌کنندگان فراخوان مقاله برحسب استان‌ها را نشان می‌دهد. همان‌طور که از نتایج این جدول استفاده می‌شود توزیع فراوانی شرکت‌کنندگان به لحاظ جغرافیایی

همان‌طور که ملاحظه می‌شود به‌طور متوسط هر نویسنده ۲/۴۸ صفحه را جهت پاسخ به‌سؤال‌های مطرح شده توسط دبیر خانه‌ی سمینار تخصیص داده است.

ب - کنکور در ترازوی نقد و داوری دانش‌آموزان و دانشجویان

برنامه‌ها و فعالیت‌های مختلف می‌تواند در معرض نقد و داوری دیگران قرار گیرد. منظور از نقد، شناسایی نقاط قوت و ضعف هاست. یکسو بینی در نقد جایگاهی ندارد. نقاد جنبه‌های مثبت و منفی را با هم در نظر می‌گیرد و در نهایت با توجه به‌بینش انتقادی به‌داوری می‌نشیند. دانش‌آموزان و دانشجویان پاسخ‌گو در کالبد شکافی کنکور نکات بدیع و ارزنده‌ای را مطرح کرده‌اند. در ذیل نخست جنبه‌های مثبت و منفی کنکور مطرح شده و در پایان به‌راه حل‌های جایگزین کنکور یا اصلاح نظام فعلی کنکور پرداخته می‌شود.

نقاط قوت کنکور

شرکت‌کنندگان در فراخوان بر ۳۹ مقوله به‌عنوان نقاط قوت کنکور تأکید داشته‌اند. عمده‌ترین نقاط قوت، چگونگی اجرای برنامه کنکور می‌باشد. اطلاع‌رسانی دقیق سازمان سنجش و برگزاری امتحان، حفاظت و ایمنی مناسب از سؤال‌ها، بهبود کمی و کیفی در برگزاری آزمون ورودی و احساس عدالت داوطلبان مبنی بر شرکت در مسابقه با فرصت‌های برابر از مهم‌ترین جنبه‌های مثبت کنکور فعلی می‌باشد. کار آمد بودن آزمون کنکور جهت گزینش دانش‌آموزان فعال و مستعد و ضعیف بودن احتمال قبولی تصادفی داوطلبان از جمله نکاتی است که کنکور فعلی از آن بهره‌مند می‌باشد. سهم درصدی این مقولات کمتر از جنبه‌های اجرایی مثبت کنکور می‌باشد.

در یک جمع‌بندی مختصر و تحلیلی می‌توان نقاط قوت کنکور فعلی را در سه گروه طبقه‌بندی کرد:

- ۱ - اطلاع‌رسانی مناسب، اجرای مطلوب آزمون ورودی دانشگاه‌ها، اعلام نتایج و پاسخ‌گویی به‌ابهام‌ها و اشکال‌ها.
- ۲ - فراهم کردن امنیت و احساس برابری فرصت‌ها و رعایت عدالت در مسابقه‌ی کنکور برای همه‌ی داوطلبان.
- ۳ - مناسب بودن نوع آزمون و محتوای سؤال‌ها.

وجه سوم به‌لحاظ فراوانی، کمتر از دو وجه دیگر مورد تأکید دانش‌آموزان و دانشجویان بوده است.

جدول ۴: نقاط قوت کنکور از نظر دانش‌آموزان و دانشجویان شرکت‌کننده در فراخوان رانشان می‌دهد.

ردیف	مقولات و موارد مطرح شده	فراوانی	درصد
۱	اطلاع‌رسانی‌های دقیق و وسیع سازمان سنجش به‌داوطلبان	۱۴	۱۱
۲	برابری‌شناسی تمام داوطلبان در پاسخ‌گویی به‌سؤال‌ها و برقراری عدالت	۱۱	۷/۳
۳	ایجاد رقابت سالم و مفید در بین جوانان	۱۰	۷/۶
۴	ضعیف بودن احتمال قبولی تصادفی یا متقلبانه	۸	۶/۸
۵	داشتن حق انتخاب صد رشته برای داوطلبان	۷	۵/۳
۶	اختصاص سهمیه‌ی مناطق	۷	۵/۳
۷	برگزیدن دانش‌آموزان فعال و مستعد	۶	۴/۵
۸	قوی بودن سیستم حفاظت از سؤال‌ها و قوی‌نظم نمودن طراحان سؤال	۵	۴/۸
۹	تغییر برگزاری آزمون دو مرحله به یک مرحله	۵	۴/۸
۱۰	بهبود کمی و کیفی روزافزون مسایل مربوط به کنکور	۵	۴/۸
۱۱	استفاده از تست‌های استاندارد	۵	۴/۸
۱۲	حق شرکت داوطلبان در آزمون به‌دفعات نامحدود	۴	۳
۱۳	نحوه مناسب توزیع و پخش کارت‌های ورود به جلسه	۳	۲/۳
۱۴	تقویت دانش‌آموزان از لحاظ مبانی دروس نظری	۳	۲/۳
۱۵	ارسال کارنامه برای داوطلبان	۳	۲/۳
۱۶	تعلیم خصلت‌های آینده‌نگری، امیدواری و... به جوانان	۲	۱/۵
۱۷	سطح آسان سؤال‌ها عمومی نسبت به اختصاصی	۲	۱/۵
۱۸	دادن فرم انتخاب رشته همراه و هم‌زمان با کارنامه داوطلب	۲	۱/۵
۱۹	اعلام نتایج و کلید سؤال‌ها، خیلی سریع و بلافاصله پس از امتحان	۲	۱/۵
۲۰	بی‌تأثیر بودن اولویت دادن یک انتخاب از یک داوطلب نسبت به داوطلب دیگر	۲	۱/۵
۲۱	رفع ابهام از طرف مسئولان در موارد تردید نمره داوطلبان معترض	۲	۱/۵
۲۲	تفکیک رشته‌های زبان خارجی از دیگر رشته‌ها	۲	۱/۵
۲۳	توزیع سؤال‌های اختصاصی بعد از سؤال‌های عمومی	۲	۱/۵
۲۴	تأثیر نمره منفی در تست‌ها	۲	۱/۵
۲۵	برگزاری جلسات آزمون در شهرستان‌ها	۲	۱/۵
۲۶	تغییر ناپذیری روز و فصل برگزاری آزمون	۲	۱/۵
۲۷	یکسان بودن زمان در نظر گرفته شده برای تمام گروه‌های آزمایشی	۲	۱/۵
۲۸	تفکیک وقت آزمون‌های عمومی و اختصاصی	۱	۰/۷
۲۹	شرکت دادن افراد دارای نقص عضو در کنکور	۱	۰/۷
۳۰	در نظر گرفتن ضرایب بالاتر برای دروس تخصصی	۱	۰/۷
۳۱	ارزیابی کردن هر منطقه نسبت به منطقه هم‌ردیف خود	۱	۰/۷
۳۲	ورود نفرات برتر المپیادهای علمی بدون آزمون	۱	۰/۷
۳۳	طراحی سؤال‌ها از داخل کتاب	۱	۰/۷
۳۴	وجود سهمیه‌ها	۱	۰/۷
۳۵	بی‌تأثیر بودن معدل دیپلم	۱	۰/۷
۳۶	مثبت بودن طرح فراگیر	۱	۰/۷
۳۷	ترتیب سؤال‌ها از ساده به مشکل	۱	۰/۷
۳۸	اعلام منابع سؤال‌ها	۱	۰/۷
۳۹	تکراری نبودن سؤال‌ها در هر سال یا سال‌های گذشته	۱	۰/۷
۴۰	جمع	۱۳۲	۱۰۰

نقاط ضعف کنکور

دانش‌آموزان و دانشجویان شرکت‌کننده در فراخوان به ۵۴ محدودیت و ضعف کنکور اشاره کرده‌اند. فراوانی مقولات مطرح شده از طرف دانش‌آموزان و دانشجویان متعدد می‌باشد.

در جمع‌بندی تحلیلی می‌توان نقاط ضعف مطرح شده را در چهار دسته طبقه‌بندی کرد:

۱ - تأثیرهای منفی کنکور بر وضعیت روحی - روانی داوطلبان، خانواده‌ها و ...

۲ - دشواری‌ها و نارسایی‌های آزمون کنکور به لحاظ نوع سؤال‌ها، حجم سؤال‌ها، اعتبار سؤال‌ها، زمان امتحان و تغییرات در منابع آزمون.

۳ - ناتوانی کنکور در شناسایی دانش‌آموزان مستعد و علاقمند به جهت ادامه تحصیل در دانشگاه.

۴ - عدم هماهنگی بین شیوه‌ها و محتوای آموزشی دوره‌ی دبیرستان با الگوها و محتوای دوره‌ی دانشگاه.

جزئیات نقاط ضعف و محدودیت‌های کنکور فعلی از نظر دانش‌آموزان و دانشجویان در جدول شماره (۵) مطرح شده است.

جدول شماره ۵: نقاط ضعف کنکور از نظر دانش‌آموزان و دانشجویان

ردیف	مقولات و موارد مطرح شده	فراوانی	درصد
۱	ایجاد استرس و اضطراب و اختلال در سلامت جسمی و روحی داوطلبان	۳۶	۸
۲	بی‌تأثیر بودن معدل دوره دبیرستان در کنکور	۳۵	۷/۶
۳	ناممکن بودن شناسایی منصفانه و صحیح توانمندی‌های ارزشیابی معلومات	۳۱	۶/۳
۴	نابرابری امکانات دانش‌آموزان برای آمادگی کنکور	۲۸	۶/۱
۵	کمبود ظرفیت پذیرش دانشگاه‌های دولتی و آزاد دانشگاه‌های آزاد و ...	۲۲	۴/۸
۶	وجود سهمیه‌ها	۲۲	۴/۸
۷	تکیه به مطالب مورد سنجش بر محفوظات ذهنی	۲۰	۴/۳
۸	کم بودن مهلت پاسخگویی به سوالات نسبت به تعدادشان	۱۹	۴/۱
۹	چند گزینه‌ای برگزار شدن آزمون	۱۹	۴/۱
۱۰	تغییر هر ساله کتابها و منابع آزمون	۱۷	۳/۷
۱۱	نامتناسب بودن مواد امتحانی بارشده‌های موجود در یک گروه آزمایشی	۱۵	۳/۳
۱۲	زیاد بودن حجم کتب درسی و جزوات کنکور	۱۴	۳
۱۳	حق انتخاب صد رشته تحصیلی	۱۴	۳
۱۴	پذیرش داوطلبین بدون در نظر گرفتن سوابق آنها	۱۴	۳
۱۵	خسته کننده بودن زمان برگزاری آزمون	۹	۲
۱۶	فراموش شدن اهداف اصلی کنکور و تبدیل به معضل بزرگ در جامعه	۹	۳
۱۷	نامساعد بودن شرایط فیزیکی جلسات	۹	۲
۱۸	نامناسب بودن فصل برگزاری کنکور	۷	۱/۵

فصلنامه‌ی آموزش
شماره ۱۸
مهرماه ۱۳۹۱

۱۹	زیاد بودن سطح دشواری سوالات کنکور	۷	۱/۵
۲۰	زیاد بودن ضرایب دروس عمومی	۶	۱/۳
۲۱	مغایر بودن روش تدریس و آزمون‌ها در مقطع متوسطه با آزمون کنکور	۶	۱/۳
۲۲	زیاد بودن تعداد سوالات کنکور	۶	۱/۳
۲۳	افزایش موسسات آموزشی غیراستاندارد در سطح شهر	۶	۱/۳
۲۴	گوشه‌گیری و رفتارهای ضد اجتماعی مردودین	۶	۱/۳
۲۵	مشکلات متعدد مشمولین نظام وظیفه	۵	۱/۱
۲۶	ملاحظه عامل بومی بودن در پذیرش	۵	۱/۱
۲۷	پیدایش فرمولهای ساختگی و کلی جهت حل سوالات کنکور	۵	۱/۱
۲۸	خارج از کتاب بودن برخی از سوالات	۵	۱/۱
۲۹	ناصحیح بودن برخی از گزینه‌ها	۵	۱/۱
۳۰	همزمان بودن دوره مطالعه دروس پیش دانشگاهی با کنکور	۵	۱/۱
۳۱	عدم فرصت اشتغال به تحصیل داوطلبان در رشته‌های مورد علاقه	۵	۱/۱
۳۲	ضعیف عمل نمودن سازمان سنجش در اطلاع رسانی قوی و کارا	۵	۱/۱
۳۳	طراحی سوالات از پاورقی‌ها، کادرها و شکل‌های کتاب	۴	۰/۹
۳۴	افزایش حجم روزافزون تعداد داوطلبان	۳	۰/۷
۳۵	نبودن فرصت استراحت بین آزمون اختصاصی و عمومی	۳	۰/۷
۳۶	فقدان استفاده از متخصصین در انتخاب سوالات	۳	۰/۷
۳۷	کم بودن فرصت برای انتخاب رشته	۳	۰/۷
۳۸	کم توجهی به آزمون عملی و تنها مینا قرار دادن آزمون تئوری	۳	۰/۷
۳۹	وجود برخی افراد متقلب و سودجو در امور برگزاری آزمون سراسری	۲	۰/۴
۴۰	تاخیر و اشکالات در اعلام نتایج	۲	۰/۴
۴۱	عدم محدودیت سنی	۲	۰/۴
۴۲	اعلام رتبه‌ای در اینترنت	۲	۰/۴
۴۳	تأکید کنکور در فرار مغزها	۲	۰/۴
۴۴	در دسترس نبودن ویژه نامه پذیرفته‌شدگان کنکور به اندازه کافی	۲	۰/۴
۴۵	پایین بودن سطح کیفی سوالات آزمون	۲	۰/۴
۴۶	کم بودن حد فاصل سوالات با یکدیگر و ریزخط بودن	۱	۰/۴
۴۷	عدم شفافیت معیارهای دقیق ارزشیابیها برای داوطلبین	۱	۰/۲
۴۸	محروم شدن بسیاری از افراد علاقمند به تحصیل توسط کنکور	۱	۰/۲
۴۹	کم بودن تعداد مراقبین در سر جلسه	۱	۰/۲
۵۰	طراحی شدن بیشتر سوالات از دوره پیش دانشگاهی	۱	۰/۲
۵۱	ضعیف بودن کیفیت گزیننده‌های در نظر گرفته شده به عنوان پاسخ‌سوال	۱	۰/۲
۵۲	قابل فهم نبودن برخی سوالات	۱	۰/۲
۵۳	اتلاف هزینه‌های بسیاری از خانواده‌ها	۱	۰/۲
۵۴	موظف بودن داوطلبان بر ماندن در جلسه تا پایان ساعت آزمون	۱	۰/۲
۵۵	جمع	۴۶۱	۱۰۰

پیشنهاد و راه‌حل‌های جایگزین کنکور:

حضور کنکور با همه نقاط قوت و ضعف‌های مطرح شده به‌عنوان یک واقعیت در ساختار آموزشی، فرهنگی، اجتماعی، اداری، سیاسی و اقتصادی جامعه قابل ملاحظه است. پیامدها و

تأثیرات منفی کنکور در ابعاد مختلف شخصیتی دانش‌آموزان، خانواده‌ها و نظام آموزشی کشور قابل بررسی و سنجش است. اما نکته مهم‌تر این مطلب است که با این معضل چه باید کرد؟ آیا تغییر ساختار کنکور در زمان کنونی امکان‌پذیر است؟ یا در چهار چوب حفظ کنکور فعلی راه حل‌ها و شیوه‌های اصلاحی را پیش‌نهاد کنیم. هر یک از راه حل‌های مطرح شده طرفداران خود را دارد.

● از مجموع آرا و نظرات دانش‌آموزان و دانشجویان این نتیجه حاصل می‌شود که: اکثریت قاطع آنان (بیش از ۹۰ درصد) به شیوه‌های اصلاحی در چهارچوب نظام فعلی کنکور می‌اندیشند. اولین گزینه اصلاحی از نظر پاسخ‌گویان تأثیر دادن معدل دیپلم (به‌عنوان نماد میزان آموخته‌های دانش‌آموز در دوره قبل از دانشگاه) جهت ادامه‌ی تحصیل می‌باشد.

● دخالت دادن تجربیان عملی و پژوهشی و ابتکارات و آموخته‌های آموزشی دانش‌آموزان از جمله مواردی است که در دیگر پیشنهادها اصلاحی مطرح شده است.

● تغییر آزمون از یک مرحله به دو مرحله‌ای از جمله پیشنهادها اصلاحی پاسخ‌گویان می‌باشد.

● در دسته دیگر پیشنهادها بر بازنگری روی سؤال‌های کنکور، زمان پاسخ‌دهی و کاهش سطح دشواری سؤال‌ها و به‌مشارکت طلبیدن بیشتر دبیران آموزش و پرورش در طراحی سؤال‌ها و حذف برخی از مواد امتحانی و جایگزین کردن مواد دیگر، تشکیل بانک اطلاعاتی سؤال‌های آزمون سراسری و تغییر در تقدم و تأخر و سؤال‌ها تأکید شده است.

● دانش‌آموزان در حال آماده شدن برای کنکور و دانشجویان گذشته از سد کنکور به این نکته تأکید کرده‌اند که برای شرکت در این رقابت پیچیده و دشوار با زمان کوتاه، داوطلبان باید از آمادگی‌های خاص ذهنی و عملی برخوردار باشند. لذا وظیفه‌ی نهادهای آموزشی (اعم از مدارس و دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی) است که جریان آماده‌سازی روانی، علمی و عملی داوطلبان را بیشتر مورد حمایت قرار دهند.

● دانشجویان و دانش‌آموزان درباره‌ی ناهماهنگی بین

آزمون‌های ورودی دانشگاه‌های دولتی و آزاد این پیش‌نهاد را مطرح کرده‌اند که اتخاذ رویه‌ای واحد موجب می‌شود که داوطلبان از امنیت ذهنی و اجتماعی بیشتری برخوردار گردند.

● بازنگری در سیاست‌گذاری جذب دانشجویان در رشته‌های مختلف و در نظر گرفتن عامل نیازهای اقتصادی جامعه با نظام پذیرش در رشته‌های دانشگاهی، هم‌چنین دادن اختیار به مؤسسات آموزش عالی جهت گزینش دانشجویان.

● بازنگری توزیع جنسیتی پذیرش دانشجویان از جمله پیشنهادها اصلاحی است.

● کمترین پیشنهادها و راه حل‌ها مربوط به رویه‌ی اجرایی کنکور بوده است.

جزئیات پیشنهادها اصلاحی پاسخ‌گویان را در جدول (۶) ملاحظه فرمایید.

جدول (۶): پیشنهادها اصلاحی دانش‌آموزان درباره‌ی کنکور و راه حل‌های جایگزین آن

ردیف	مقولات و موارد مطرح شده	برآوردی درصد
۱	تأثیر دادن معدل دیپلم	۳۴
۲	تغییر آزمون یک مرحله‌ای به دو یا چند مرحله‌ای	۳۰
۳	حذف کنکور	۱۸
۴	برگزاری تست‌های هوش، خلاقیت، علاقمندی، روانشناسی به‌جای انتخاب بر اساس مطالب نظری صرف	۱۶
۵	برگزاری آزمون به نحو تستی - تشریحی در تمامی رشته‌ها	۱۵
۶	پذیرش دانشجویان با اثر دادن تحقیقات، نوآوریها و ابتکارات آنها	۱۱
۷	آموزش به کلیه دانش‌آموزان در زمینه روش تست‌زدن و افزایش سرعت عمل	۱۰
۸	پذیرش در رشته‌های مختلف بر اساس نیاز صنعت و خدمات کشور	۹
۹	تبدیل تمامی دانشگاهها، به دانشگاههای علمی - کاربردی	۹
۱۰	تغییر فصل زمان کنکور	۵
۱۱	سخنرانی اساتید و پیشکسوتان جهت رفع مشكلات کنکور، آشنا نمودن افراد با رشته‌ها و مشاغل مرتبط با رشته‌ها	۵
۱۲	برگزاری جلسات آزمون در مناطق کوچک	۵
۱۳	افزایش زمان پاسخگویی به سوالات	۵
۱۴	برگزاری جلسات مشاوره با اولیای دانش‌آموزان جهت کاهش حساسیت آنان نسبت به کنکور	۴

۰/۴	۱	در نظر گرفتن تسهیلات مسافرتی برای داوطلبانی که باید برای آزمون به شهری دیگر بروند	۴۴
۰/۴	۱	توزیع کارتهای ورود به جلسه یک هفته زودتر	۴۵
۰/۴	۱	آگاه نکردن دانش‌آموزان از چگونگی طرح سوالات (تستی یا تشریحی بودن و...)	۴۶
۱۰۰	۲۴۵	جمع	۴۷

نکته پایانی

در جمع‌بندی نهایی می‌توان گفت که کنکور یک پدیده اجتماعی است. به طوری که قائم به وجود شخص (اعم از داوطلبان و مجریان) نیست. این پدیده به لحاظ زمانی دارای ریشه‌ای تاریخی است. به لحاظ اجتماعی محدودیت‌ها و اجبارهای خاصی را بر داوطلبان و مجریان تحمیل می‌کند. به همین دلیل راه حل بنیادی کنکور در گرو تغییر در ساختارهای اجتماعی، فرهنگی جامعه می‌باشد. در چارچوب ساختارهای موجود کنکور به شیوه فعلی یک پدیده کارکردی (فونکسیونل) می‌باشد. به طوری که مجموعه‌ی عناصر تشکیل دهنده‌ی نظام در حوزه‌های فرهنگ، اجتماع و اقتصاد و سیاست در قالب عناصر در هم تنیده عمل می‌کنند. به همین دلیل تغییر در تعادل موجود، مستلزم پرداخت هزینه‌های فراوانی است که بعضاً موجب مقاومت صاحبان منافع و بهره‌گیران را فراهم می‌کند.

احصا و برشمردن سودها و منافع کنکور از یک طرف و مشخص کردن هزینه‌ها و زیان‌های ناشی از تغییر نظام کنکور در لایه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، علمی، آموزشی، فرهنگی، سیاسی، اداری و خانواده‌ها توسط سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و مجریان آموزش عالی در جامعه با نیم نگاهی به برنامه‌های توسعه‌ی متوازن و پایدار در جامعه راهگشای حل معضل کنکور در آینده می‌باشد.

۱/۶	۴	برگزاری مصاحبه پس از آزمون کتبی	۱۵
۱/۶	۴	کاهش سطح دشواری سوالات کنکور	۱۶
۱/۶	۴	کاهش سوالات تئوری و برگزاری آزمونهای عملی	۱۷
۱/۶	۴	دادن سهمیه به دانش‌آموزان برتر دوره متوسطه	۱۸
۱/۶	۴	کاهش تعداد سوالات کنکور	۱۹
۱/۲	۳	برگزاری طرح فراگیر در تمامی رشته‌ها	۲۰
۱/۲	۳	برگزیدن داوطلبان بر اساس علایق آنها به رشته‌ها	۲۱
۱/۲	۳	محدود کردن دفعات شرکت در کنکور افراد	۲۲
/۲	۳	تفکیک رشته‌های دانشگاهها به شاخه‌های ریزتر	۲۳
۱/۲	۳	ادغام آزمون کنکور دانشگاههای دولتی و آزاد	۲۴
۱/۲	۳	طراحی سوالات کنکور توسط دبیران دبیرستانها	۲۵
۱/۲	۳	استفاده از روش‌های مناسب روانشناسی و کاهش اضطراب و استرس شرکت‌کنندگان	۲۶
۱/۲	۳	انجام تحقیقات محلی	۲۷
/۲	۳	پرهیز از طبقه‌بندی مناطق	۲۸
۰/۸	۲	برگزاری آزمونهای مجزا در هر دانشگاه	۲۹
۰/۸	۲	تفکیک کنکور فارغ التحصیلان جدید با فارغ التحصیلان گذشته	۳۰
۰/۸	۲	حذف طرح فراگیر	۳۱
۰/۸	۲	حذف طرح پاسخنامه و پاسخ دادن درون دفترچه‌ها	۳۲
۰/۴	۱	تفکیک سوالات تیزهوشان از داوطلبان عادی	۳۳
۰/۴	۱	افزایش ظرفیت دانشگاههای روزانه	۳۴
۰/۴	۱	تغییر پاسخها از چهار گزینه‌ای به پنج گزینه‌ای	۳۵
۰/۴	۱	یکسان نمودن ظرفیتهای پذیرش خواهران و برادران در تمام رشته‌ها	۳۶
۰/۴	۱	جدا کردن دفترچه سوال‌های عربی و ادبیات از دفترچه سوال‌های زبان و بی‌ش	۳۷
۰/۴	۱	ضربدر زدن به جای پر کردن خانه‌ها	۳۸
۰/۴	۱	تشکیل بانک اطلاعاتی از سوالات آزمون سراسری و استفاده علاقمندان از آنها	۳۹
۰/۴	۱	ارائه دفترچه سوالات اختصاصی در ابتدای جلسه	۴۰
۰/۴	۱	رنگی نمودن سوالات آزمون	۴۱
۰/۴	۱	تشکیل صندوق امداد آزمون جهت حل و فصل معضلات مالی شرکت کنندگان	۴۲
۰/۴	۱	اختصاص دادن رتبه‌های بالاتر به رشته‌های دبیری	۴۳